

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ТА ПРАКТИКИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

УДК 81'373.232.1

Булава Н.Ю., канд. філол. наук, доц.,
Єриш Л.О.

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Донецьк, Україна, e-mail: post4nb@gmail.com

УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА ПІВНІЧНОЇ ДОНЕЧЧИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ СУФІКСАЛЬНИХ ІМЕН

Bulava N.Yu., Cand. Sc. (Philol.), Assoc. Prof., Donetsk National University of Economics and
Erish L.A. Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky,
Donetsk, Ukraine, e-mail: post4nb@gmail.com

UKRAINIAN SURNAMES OF THE NORTHERN DONETSK REGION AS A SOURCE OF SUFFIXAL NAME STUDY

Мета. Комплексний аналіз лексико-семантичних та словотвірно-структурних особливостей українських прізвищ північної Донеччини, мотивованих суфіксальними іменами, дослідження структури та семантики імен в антропоосновах, визначення найчастотніших суфіксів цих варіантів.

Методика. Вибір методів дослідження зумовлено загальною метою та конкретними завданнями статті. Здійснено опис та інвентаризацію і систематизацію мовного матеріалу, що застосовуються за синхронного дослідження зазначених елементів певного періоду, уможливаючи з'ясування структурно-семантичної специфіки прізвищ.

Результати. Результати роботи сприятимуть розширенню та поглибленню антропонімічних аспектів ономастичної теорії, оскільки вони доповнюють і конкретизують історію формування та розвитку сучасного антропонімікону північної Донеччини.

Наукова новизна полягає в тому, що в ній уперше в українському мовознавстві комплексно досліджено сучасні українські прізвища північної Донеччини, а саме: у науковий обіг уведено й проаналізовано значний обсяг не дослідженого раніше антропонімічного матеріалу; запропоновано лексико-семантичну класифікацію прізвищ, мотивованих суфіксальними варіантами імен; встановлено індивідуально-номінаційні вподобання; визначено основні способи творення прізвищ.

Практична значущість одержаних результатів виявляється в тому, що вони можуть бути використані в курсах із семантики й словотвору сучасної української мови, з історичної діалектології, лінгвогеографії, народознавства та під час аналізу міжмовних контактів.

Ключові слова: антропонімія, суфіксальний, ім'я, структурний аналіз, прізвище.

Постановка проблеми. Українська антропонімічна наука має значні досягнення у вивченні історичної й сучасної антропонімії, зокрема в дослідженні прізвищ, де головною залишається словотвірна проблематика. Прізвища, утворені від власних назв (Грицюта, Єфременко, Конотон), або, за термінологією Н.В. Подольської, депропріативні [8, с. 54], створювалися шляхом вторинної номінації, що полягала в переході власних назв до розряду прізвищ. Залежно від того, який різновид ономастичної лексики відображено в антропоосновах (особове ім'я чи топонім), виокремлюємо дві групи прізвищ: 1) відіменні прізвища й 2) відтопонімні прізвища. У багаточисельному слов-

нику українських прізвищ особливе місце посідають відіменні прізвища. Аналіз цих прізвищ не може бути здійсненим, доки дослідник не ознайомиться з іменником відповідного регіону. Імена є предметом дослідження багатьох мовознавців (М.О. Демчук [1], Р.Й. Керста [2], І.А. Корнієнко [3], Л.О. Кравченко [4], Л.Р. Осташ [6], Р.І. Осташ [7], М.І. Сенів [12], П.П. Чучка [17] та ін.).

Вивчення імен дає важливу інформацію про історію народу, його психологію, духовну культуру, а передусім – про історію його мови. Тому власні особові імена – це не просто один з антропонімних класів слів, а клас, який є важливою базою для творення інших онімів та одним з основних джерел для їхнього розуміння та тлумачення [5, с. 267].

Дослідження антропонімікону північної Донеччини зумовлено необхідністю детально проаналізувати своєрідність суфіксального іменника, відбитого в прізвищевих феноменах цього регіону. Прізвища північної Донеччини не були предметом спеціального ономастичного вивчення, тому ці антропооснови необхідно дослідити з погляду збереження у їхньому складі рідковживаних варіантів, а також із погляду відповідної словотвірної специфіки, оскільки у твірних основах наявні не лише активні, а й давні словотвірні елементи. Результати нашого дослідження виявляють регіональну специфіку цієї території й доповнюють загальну картину антропонімікону східної України. Необхідність всебічного й комплексного аналізу прізвищ цього географічного регіону зумовлює актуальність обраної теми.

Об'єктом нашого дослідження є сучасні українські прізвища північної Донеччини.

Метою статті є ретельний аналіз суфіксальних відіменних територіально локалізованих (північні райони Донеччини) українських прізвищ. Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: здійснити кількісний аналіз прізвищ, співвідносних із суфіксальними іменами; виявити фонетико-морфологічні варіанти, відбиті в антропоосновах; виокремити найчастотніші імена, збережені в основах прізвищ.

Виклад основного матеріалу досліджень. Перехід особових імен до розряду прізвищ називається трансономатизацією [15, с. 44]. Унаслідок такого переходу зберігається загальна антропонімічна властивість імені (функція ідентифікації та диференціації людини в колективі), а власне мікросистемне антропонімічне значення змінюється [10, с. 83].

Первісно, на думку Ю.К. Редька, ці прізвища були іменами основоположників роду, а згодом стали прізвищами чи прізвищами нащадків, не зазнаючи жодних змін [11, с. 96]. Так, виникли прізвища *Данило* (6), *Дмитрик* (1), *Макар* (1) тощо.

В антропонімії північної Донеччини прізвища, тотожні іменам, надзвичайно частотні (1198 одиниць; 10,5%) і різноманітні за структурою, оскільки їхня будова може співвідноситися із суфіксальними, повними, усічено-суфіксальними та усіченими антропонімними варіантами.

Привертає увагу розмаїття прізвищ, ідентичних суфіксальним іменам (800 прізвищ; 6,9%). Зафіксовано близько 70 суфіксів, що використовувалися для збагачення репертуару імен, переважно чоловічих християнських.

Суфіксальними варіантами християнських імен називають такі, що утворилися від самостійного імені чи варіанта імені за допомогою суфіксів [11, с. 51], наприклад: *Андрюха* (3) < Андр+юх-а, *Грицюта* (9) < Гриц+ют-а, *Демко* (6) < Дем+к-о, *Ісайко* (2) < Ісай+к-о, *Карпусь* (3) < Карп+усь, *Кінаш* (3) < Кін+аш, *Климуша* (7) < Клим+уш-а, *Корнюха* (6) < Корн+юх-а, *Корнюша* (4) < Корн+юш-а, *Масюра* (4) < Мас+юр-а, *Мішура* (2) < Міш+ур-а, *Петрина* (5) < Петр+ин-а, *Романуша* (5) < Роман+уш-а, *Ромась* (3) < Ром+ась, *Савко* (8) < Сав+к-о, *Стецина* (2) < Стец+ин-а, *Стецун* (3) < Стец+ун, *Тимошина* (2) < Тимош+ин-а, *Ясько* (8) < Ясь+к-о тощо.

Насамперед привертає увагу велике розмаїття суфіксів у структурі тих імен, що послуговували твірною основою прізвищ. Ці суфікси не виконують словотворчої функції у прізвищах, але виявлення й вивчення їх дає змогу виокремити ті форманти, які були засобом індивідуалізації людини в колективі. Аналіз антропооснов цього зразка за суфіксами розкриває також різницю між апелювативними, іменними і власне прізвищевими суфіксами.

Досліджуючи чоловічі найменування XVI ст. Р.Й. Керста зазначає, що «для творення варіантів чоловічих християнських використовувалося близько 50 суфіксів, з яких майже кожен міг поєднуватися з повною, скороченою або вже ускладненою іншим суфіксом основою імені» [2, с. 75].

Враховуючи кількісні характеристики суфіксів імен, можна виокремити форманти активні та неактивні. Найпродуктивнішим і найпоширенішим формантом у системі суфіксальних імен на зазначеній території виявився суфікс -к-о, що пояснюємо насамперед дистрибутивними властивостями цього форманта. Цей формант міг поєднуватися не лише з повними й усіченими основами імен, але й додавався до основ, ускладнених іншими квалітативними суфіксами, наприклад: **-еш-к-о** (3) з демінутивним значенням: *Демешко* (2), *Мелешко* (1), *Олешко* (3); **-’аш-к-о** (2) з гіпокористичним значенням: *Дуняшко* (2), *Кияшко* (1); **-уш-к-о** (2) зі зменшено-пестливим значенням: *Андрушко* (4), *Богушко* (1) (< Богуславъ), *Карпушко* (3); **-еч-к-о** (2) зі зменшено-пестливим значенням: *Ілечко* (1), *Мисечко* (3); **-ан-к-о** (2) з демінутивним значенням: *Василанко* (2), *Федорянко* (1); **-ей-к-о** (2) зі зменшеним чи пестливим значенням: *Панасейко* (3), *Петрейко* (5); **-ош-к-о** (2): *Аброшко* (1), *Антошко* (2); **-оч-к-о** (2) з пестливим значенням: *Леочко* (2), *Марочко* (3); **-ут-к-о** (2) зі зменшено-пестливим значенням: *Пашутко* (2), *Яцутко* (1); **-иш-к-о** (2) з відтінком зменшеності: *Костишко* (2), *Мартишко* (1); **-унь-к-о** (1) з демінутивним значенням: *Петрунько* (1); **-ій-к-о** (1) з демінутивним значенням: *Мусійко* (2); **-онь-к-о** (1) зі зменшено-пестливим значенням: *Тихонько* (1); **-ись-к-о** (1) зі значенням згрубілості: *Сомисько* (1).

В антропоніміконі північної Донеччини суфікс -к-о переважає у прізвищах, мотивованих чоловічими іменами. Ці антропооснови співвідносні з варіантами в конотативній формі – гіпокористичній або пейоративній.

-к-о (275): а) з гіпокористичним значенням в утвореннях від повних імен (117): *Данилко* (5) [16, с. 195], *Дениско* (4) [16, с. 196], *Ісайко* (3) [16, с. 196], *Климко* (2), *Романко* (4) [16, с. 200]; б) з пейоративним значенням в утвореннях від гіпокористичних імен (320): *Васько* (9) [16, с. 194], *Гришко* (14) [16, с. 195], *Данько* (7) [16, с. 196], *Зенько* (5) < Зінько [16, с. 196], [16, с. 197], *Пашко* (3) [16, с. 200], *Сайко* (3) [16, с. 200], *Федько* (9) [16, с. 202], *Фесько* (5) [16, с. 202], *Фетько* (4) [16, с. 202], *Ясько* (1) < Яків, Ян [16, с. 202];

-ик (89) з відтінком зменшеності та пестливості (48): *Артемик* (3) [16, с. 194], *Васик* (1) [16, с. 194], *Грицик* (4) [16, с. 195], *Дмитрик* (1) [16, с. 196], (1) [16, с. 197], *Луцик* (1) < Луп [16, с. 259], *Олесик* (1) [16, с. 199], *Петрик* (11) [16, с. 200], *Сеник* (6) [16, с. 200], *Спасик* (1) та складні форманти **-ч+ик** з відтінком зменшеності та пестливості (33): *Гринчик* (7) [2, с. 81], *Зинчик* (2) [2, с. 81], *Митчик* (1) [2, с. 81], *Наумчик* (1) [2, с. 81], **-ась+ик** з відтінком зменшеності та пестливості (2): *Михасик* (1) [16, с. 198];

-ець/-’ець (62) з гіпокористичним значенням: *Абрамець* (4) [1, с. 215], *Василець* (2) [2, с. 80], *Іванець* (5) [2, с. 80], *Кононець* (19) [2, с. 80], *Матвієць* (5) [2, с. 80], *Микулець* (3) [2, с. 80], *Нестерець* (3) [2, с. 80], *Осипець* (6) [2, с. 80], *Пилипець* (4) [2, с. 80], *Федорець* (2) [2, с. 80];

-ак/-’ак (60) зі зневажливим значенням (36): *Мариняк* (1) < Марина [2, с. 86-87], *Марусяк* (3) [2, с. 86-87], *Минак* (4) < Мина [2, с. 86-87], *Лесак* (3) < Олександр, Олесь [2, с. 86-87] та складні форманти **-ушк-а+-ак** зі зневажливим значенням (3): *Гануцак*

(2) < Ганушка < Ганна [2, с. 86-87], **-к-о+-ак** зі зневажливим значенням (10): *Зинчак* (5) [2, с. 86-87], *Іванчак* (8) [2, с. 86-87], *Сенчак* (4) [2, с. 86-87], *Тимчак* (2) [2, с. 86-87], *Юрчак* (2) [2, с. 86-87], **-ило+-ак** зі зневажливим значенням (2): *Петриляк* (1) [2, с. 86-87], **-ун-я+-ак** зі зневажливим значенням (2): *Петруняк* (4) [2, с. 86-87], **-ц+-ак** зі зневажливим значенням (7): *Грицак* (8) [2, с. 86-87], *Процак* (6) [2, с. 86-87];

-ок (31) зі зменшено-пестливим значенням (19): *Петрок* (3) [9, с. 161], *Семенов* (3) [9, с. 161], *Симонок* (1) [9, с. 161], *Степанок* (1) [9, с. 161] та складні форманти **-ен+-ок** (9) зі зменшено-пестливим значенням: *Гриценок* (2) [9, с. 161], *Клименок* (1) [9, с. 161], *Федченко* (1) [9, с. 161], **-уш+-ок** зі зменшено-пестливим значенням(2): *Андрушок* (1) [9, с. 161], *Дмитрушок* (2) [9, с. 161], **-ош+-ок** зі зменшено-пестливим значенням (1): *Тимошок* (1) [9, с. 161];

-ан (27) зі зневажливим значенням (22): *Івашкан* (1), *Лукан* (1), *Мисан* (1) [9, с. 161], *Педан* (3) [2, с. 88], *Федан* (4) [2, с. 88; с. 195:161] та складні форманти **-'ург-а+-ан** зі зневажливим значенням (1): *Васюрган* (3) [2, с. 88], **-ц+-ан** зі зневажливим значенням (3): *Грицан* (6), *Гуцан* (4) (< Гудиславъ) [2, с. 88], **-ій+ ан** зі зневажливим значенням (1): *Петрія* (2) [2, с. 88];

-ух-а/-'ух-а (26) зі зневажливим значенням: *Василюха* (2) [9, с. 161], *Євтюха* (5) < Євтихий [9, с. 161], *Корнюха* (3) < Корній [9, с. 161], *Наталуха* (4) [9, с. 161], *Павлуха* (4) [9, с. 161], *Романуха* (3) [9, с. 161];

-аш (24) зі зменшено-фамільярним значенням: *Григораши* (4) [1, с. 215; с. 97:85], *Єрмолаши* (2) [1, с. 215; с. 97:85], *Лукаши* (3) [2, с. 85], *Юраши* (4) [2, с. 85];

-ош (24) з гіпокористичним значенням: *Дороши* (3) [2, с. 85; 13:IV, с. 551], *Мироши* (2) (< Мирославъ, Мирон) [2, с. 85], *Тимоши* (3) [13:IV, с. 561], *Яроши* (2) [13: IV, с. 568];

-иш (24) із демінутивним значенням: *Даниши* (1) [2, с. 85], *Куприши* (1) [2, с. 85], *Мисши* (1) (< Мись < Михайло) [2, с. 85], *Петриши* (1) [2, с. 85];

-ун/-'ун (23) із фамільярно-згрубілим значенням: *Грицун* (1) [13: IV, с. 551; с. 183:161], *Дацун* (1) [2, с. 90], *Стецун* (3) [2, с. 90], *Фісун* (1) [2, с. 90], *Яцун* (1) [2, с. 90];

-ина (17) з відтінком зневаги (9): *Кузьмина* (2) [2, с. 82-83], *Петрина* (5) [2, с. 82-83] та складні форманти **-ш-а+-ин-а** з відтінком зневаги (1): *Гришина* (3) [2, с. 83], **-ць+-ин-а** з відтінком зневаги (3): *Грицина* (5) [2, с. 83], *Стецина* (8) [2, с. 83], **-ош+-ин-а** з відтінком зневаги (1): *Тимошина* (4) [2, с. 83], **-н+-ин-а** з відтінком зневаги (2): *Гринина* (4) [2, с. 83], **-ут-а+-ин-а** з відтінком зневаги (1): *Грицутина* (4) [2, с. 82-83];

-ух/-'ух (12) зі зневажливим значенням: *Павлюх* (4) [2, с. 87-88], *Семенух* (1) [2, с. 87-88], *Федорух* (1) [2, с. 87-88];

-ут-а/-'ут-а (12) зі зменшено-пестливим значенням (11): *Максюта* (4) [2, с. 86], *Масюта* (2) [2, с. 86], *Панюта* (3) [1, с. 216], *Семенюта* (4) [2, с. 86] та складні форманти **-ц+-'ут-а** зі зменшено-пестливим значенням (1): *Грицюта* (5) [2, с. 86];

-ур-а/-'ур-а (11) зі згрубіло-зневажливим значенням (9): *Масюра* (4) [1, с. 216], *Мисюра* (2) [1, с. 216], *Мишура* (2) [1, с. 216], *Улюра* (1) < Уля < Улян [16, с. 104], *Штефура* (1) [1, с. 216] та складні форманти **-ц+-'ур-а** зі згрубіло-зневажливим значенням (2): *Сацура* (1) (< Сац < Сай, Сак < Ісай, Ісак) [1, с. 216], *Стецюра* (5) [1, с. 216];

-усь (11) із гіпокористичним значенням: *Андрусь* (5) [16, с. 193], *Васусь* (2) [1, с. 216], *Карпусь* (3) [16, с. 197], *Павлусь* (7) [16, с. 199];

-к-а (10) з іронічно-зневажливим чи пестливим значенням: *Горпинка* (2) [16, с. 205], *Минка* (2) < Мина [9, с. 161], *Павка* (4) [16, с. 199], *Харинка* (1) [16, с. 217];

-ась (9) із демінутивним значенням: *Киясь* (2) (< Кий) [16, с. 204], *Михась* (2) [16, с. 198], *Мігась* (2) (< Михась < Михайло) [16, с. 198], *Никитась* (2) [16, с. 198], *Ромась* (4) [16, с. 200];

-ай (8) із пейоративним значенням (4): *Минай* (4) [9, с. 161], *Патай* (1) (< Патиславъ, Іпат) [9, с. 161], *Пилитай* (1) [9, с. 161], *Процай* (4) [9, с. 161] та складні форманти

-ц+-ай із пейоративним значенням (3): *Грицай* (9) [9, с. 161], *Пацай* (4) (< Патиславъ, Павло, Іпат) [9, с. 161], **-ш-а+-ай** із пейоративним значенням (1): *Гришай* (6) [9, с. 161].

Поодинокі в іменних основах сучасних прізвищ досліджуваної території вживаються імена із суфіксами **-уц-а/-'уц-а** (4) (які походять із румунської мови [9, с. 161]) з демінутивним значенням: *Андріуца* (2) [9, с. 161], *Мацюца* (2) [9, с. 161], *Михайлуца* (3) [9, с. 161], *Михайлуца* (2) [9, с. 161]; **-ах** (3) із пейоративним значенням: *Колях* (1) [9, с. 161], *Олексах* (1) [9, с. 161], *Ромах* (2) [9, с. 161]; **-ак-а** (2) зі згрубіло-зневажливим значенням: *Вінтоняка* (5) (< Вінтон < Антон [9, с. 161]), *Івака* (3) [9, с. 161]; **-ось** (2) з гіпокористичним значенням: *Андрось* (2) [13:IV, с. 548], *Кирилось* (3) [13:IV, с. 548]; **-иг-а** (2) зі згрубіло-зневажливим значенням: *Василига* (3) [9, с. 161], *Петрига* (2) [9, с. 161]; **-айл-о** (2) зі згрубіло-зневажливим значенням: *Минайло* (3) [1, с. 216], *Мисайло* (2) (< Мись < Мисайл, Михайло [1, с. 216]); **-иц-а** (2) зі зменшено-пестливим значенням: *Іваница* (5) [1, с. 216], *Яремица* (2) [1, с. 216]; **-он/-онь** (2) зі зменшено-пестливим значенням: *Антонь* (7) [1, с. 216], *Гаврон* (1) [1, с. 216]; **-ьо** (2) з відтінком пестливості: *Васьо* (3) [16, с. 194], *Кузьо* (4) [16, с. 197]; **-ар** (2) з відтінком зневаги: *Ванкар* (1) [9, с. 161]; **-ен** (1) з відтінком зневаги: *Грицен* (1) [9, с. 161]; **-ил-о** (1) з відтінком згрубілості: *Шашило* (1) [1, с. 216]; **-ал-о** (1) з насмішливо-зневажливим значенням: *Пацало* (1) [9, с. 161]; **-ун-я** (1) з пестливим значенням: *Петруня* (4) [16, с. 200]; **-ег-а** (1) з відтінком згрубілості: *Євсега* (2) [9, с. 161]; **-иц-е** (1) з відтінком згрубілості: *Петрище* (5) [9, с. 161]; **-ж-а** (1) з відтінком зневаги: *Ванжа* (1) [9, с. 161]; **-ись** (1) з демінутивним значенням: *Іванись* (2) [16, с. 196]; **-ег-о** (1) з відтінком зневаги: *Ромего* (1) [9, с. 161]; **-ель** (1) зі згрубіло-зневажливим значенням: *Михель* (3) [9, с. 161]; **-евят** (1) з демінутивним значенням: *Процевят* (4) [9, с. 161]; **-'аг-а** (1) зі згрубіло-зневажливим значенням: *Маняга* (1) [9, с. 161]; **-ир-я** (1) зі зневажливим значенням: *Костиря* (1) [9, с. 161]; **-ол-я** (1) з насмішливо-зневажливим значенням: *Ігнатоля* (1) [9, с. 161]; **-ч-а** (1) зі зменшено-пестливим значенням: *Сенча* (1) [9, с. 161]; **-д-а** (1) з відтінком зневаги: *Семенда* (2) [9, с. 161]; **-м-а** (1) з відтінком зневаги: *Кузема* (1) [9, с. 161]; **-ик-а** (1) з відтінком зменшеності: *Семика* (2) [9, с. 161].

Отже, близько 70 суфіксів використовувалося для збагачення репертуару імен, переважно чоловічих. Зрозуміло, що за такої високої індивідуалізації, спричиненої цими суфіксами, особові імена мали багато можливостей для переходу до розряду спадкових назв.

Як свідчить фактичний матеріал, прізвища з поліморфемними суфіксами **-унь-к-о, -ут-к-о, -еч-к-о, -оч-к-о, -еш-к-о, -онь-к-о** не є продуктивними для місцевої антропонімії. Очевидно, на думку В.Д. Познанської, імена, виражаючи високий ступінь пестливості, вживалися переважно в сімейному колі і лише у випадках виходу їх за межі сімейних могли перетворюватися у прізвиська, а згодом у прізвища [9, с. 162].

Більшою активністю в кількісному відношенні відзначаються імена, утворені за допомогою згрубіло-зневажливих формантів. Продуктивними виявилися суфікси **-к-о, -ик, -ець, -ок, -ак/-'ак, -ан, -ух-а/-'ух-а**, що можна пояснити високим ступенем індивідуалізації цих варіантів у минулому.

Як уже зазначалося, прізвища аналізованого зразка виникли семантичним шляхом, тобто внаслідок зміни функції особового імені: ім'я *Ромась* → прізвисько *Ромась* → прізвище *Ромась*.

Проте деякі прізвища, як зазначає В.Д. Познанська, могли виникнути від прізвиць, утворених морфологічним способом від особових імен. Мова йде, на думку дослідниці, насамперед про співвідносні з неофіційними іменами прізвища, які виникли у зв'язку з порушенням меж іменника або моделей словотворення. “Якщо ім'я відповідає моделі, – стверджує О.В. Суперанська, – воно сприймається як ім'я і не зазнає значних

змін. Якщо ж воно за якимись параметрами ... не відповідає заданим моделям, воно перебудовується” [14, с. 349].

Отже, “фамільярне вживання відомого імені” ставить його в один ряд із прізвищами, що побутують у певному середовищі. У зв’язку з цим, на думку В.Д. Познанської, можна припустити, що прізвища з такими рідкісними суфіксами, як -аж, -арх-а, -д-а, -ель, -ещ-а, -ид-о, -ол-а тощо могли виникнути від прізвищ, утворених за оказіональними моделями від імен, наприклад: ім’я *Михайло* → ім’я *Миха* → прізвисько *Михель* → прізвище *Михель*.

Висновки. Отже, для більшості прізвищ, утворених шляхом трансантропонімізації (1198 антропооснов, або 10,5% від загальної кількості всього фактичного матеріалу), використано особові імена.

Наш фактичний матеріал свідчить, що до категорії прізвищ переходили не лише маловідомі варіанти, але й часто вживані імена.

Серед іменних семантичних патронімів найчисленнішу групу становлять прізвища, утворені від суфіксальних імен.

Насамперед привертає увагу велика кількість суфіксів тих імен, що виконують роль прізвищ. Ці суфікси не виконують словотворчої функції у прізвищах, але вивчення їх дає змогу виявити форманти, що були засобом індивідуалізації людини в колективі.

Аналіз антропооснов цього типу за суфіксами розкриває також різницю між апеллятивними, іменними і власне прізвищевими суфіксами.

Список літератури / References:

1. Демчук М.О. Слов’янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV-XVII ст. / М.О. Демчук. – К.: Наук. думка, 1988. – 170 с.
Demchuk, M.O. (1988), *Slovyanski avtokhtonni osobovi vlasni imena v pobuti ukrainsiv XIV-XVII st.* [Autochthonous Slavic personal names in the households of Ukrainians in XIV - XVII centuries], Nauk. dumka, Kiev, Ukraine.
2. Керста Р.Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі найменування / Р.Й. Керста. – К.: Наук. думка, 1984. – 152 с.
Kersta, R.Y. (1984), *Ukrainska antroponimiia XVI st. Cholovichi naimenuvannia* [Ukrainian anthroponymics of the XVI century. Men's names], Nauk. dumka, Kiev, Ukraine.
3. Корнієнко І.А. Прізвища Дніпровського Припоріжжя (граматична структура, морфемна структура, лексико-семантична база, походження): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.А. Корнієнко. – Дніпропетровськ, 2004. – 176 с.
Korniienko, I.A. (2004), “The surnames of the Dnieper Pryporizhzhya (grammatical structure morphemic structure, lexical-semantic framework, origin)”, Ph.D. dissertation, Dnipropetrovsk. nats. un-t, Dnipropetrovsk, Ukraine.
4. Кравченко Л.О. Словотвір Лубенщини / Л.О. Кравченко // Мовознавство. – 2004. – № 1. – С. 69-75.
Kravchenko, L.O. (2004), “Word Formation of Lubenshchyna”, *Movoznavstvo*, no. 1, pp. 69-75.
5. Ніколаєнко З.Г. Прізвища, утворені від власних особових імен / З.Г. Ніколаєнко // Територіальні діалекти і власні назви / З.Г. Ніколаєнко. – К.: Наук. думка, 1965. – С. 268-273.
Nikolaienko, Z.G. (1965), “Surnames derived from personal names”, in Nikolaienko, Z.G., *Terytorialni dialekty i vlasni nazvy*, Nauk. dumka, Kiev, pp. 268-273.
6. Осташ Л.Р. Слов’янські автохтонні власні особові імена-композиції в чеських та українських прізвищах / Л.Р. Осташ // Мовознавство. – 2002. – № 2-3. – С. 22-38.

- Ostash, L.R. (2002), "Autochthonous Slavic personal names-composites in Czech and Ukrainian surnames", *Movoznavstvo*, no. 2-3, pp. 22-38.
7. Осташ Р.І. Власні особові імена у функції прізвищевих назв / Р.І. Осташ // Українська лексика в історичному та ареальному аспектах / Р.І. Осташ. – К.: Наук. думка, 1991. – С. 155-163.
Ostash, R.I. (1991), "Personal names in the function of family names", in Ostash, R.I., *Ukrainska leksyka v istorychnomu ta arealnomu aspektakh*, Naukova dumka, Kiev, pp. 155-163.
 8. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии / Н.В. Подольская. – М.: Наука, 1978. – 199 с.
Podolskaia, N.V. (1978), *Slovar russkoy onomasticheskoy terminologii* [Dictionary of Russian onomastic terminology], Nauka, Moscow, Russia.
 9. Познанська В.Д. Усічені особові імена в сучасній антропонімії Донеччини / В.Д. Познанська // Лінгвістичні студії. – 2000. – Вип. 11, Ч. I. – С. 161-168.
Poznanska, V.D. (2000), "Clipped personal names in modern anthroponymics of the Donetsk region", *Linhvistychni studii*, Issue 11, part I, pp. 161-168.
 10. Познанская В.Д. Антропонимия юго-восточной Украины: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / В.Д. Познанская. – Донецк, 1983. – 197 с.
Poznanska, V.D. (1983), "Antroponymics of the south-eastern Ukraine", Ph.D. dissertation, Donetsk state university, Donetsk, Ukraine.
 11. Редько Ю.К. Сучасні українські прізвища / Ю.К. Редько. – К.: Наук. думка, 1966. – 216 с.
Redko, Yu.K. (1966), *Suchasni ukrainski prizvyshcha* [Modern Ukrainian surnames], Nauk. dumka, Kiev, Ukraine.
 12. Сенів М.І. Українська антропонимія XIV-XVIII вв. (женские именованія): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / М.І. Сенів. – Ужгород, 1986. – 16 с.
Seniv, M.I. (1986), "Ukrainian anthroponymics of XIV-XVIII centuries (women's names)", Abstract of Ph.D. dissertation, Uzhgorod state. University, Uzhgorod, Ukraine.
 13. Словарь української мови: в 4 т. / Упоряд. Б.Д. Грінченко. – К., 1907-1909.
Hrinchenko, B.D. (1907-1909), *Slovar ukrainskoi movy* [Ukrainian Language Dictionary], in 4 vol., Kiev, Ukraine.
 14. Суперанская А.В. Ономастические универсалии / А.В. Суперанская // Восточнославянская ономастика / А.В. Суперанская. – М.: Наука, 1972. – С. 346-356.
Superanskaia, A.V. (1972), "Onomastic universals", in Superanskaia, A.V., *Vostochnoslavianskaia onomastika*, Nauka, Moscow, pp. 346-356.
 15. Теория и методика ономастических исследований. – М.: Наука, 1986. – 250 с.
Teoriya i metodika onomasticheskikh issledovaniy [Theory and methods of onomastic research], Nauka, Moscow, Russia.
 16. Фаріон І.Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII - початку XIX ст. (з етимологічним словником) / І.Д. Фаріон. – Л.: Літопис, 2001. – 370 с.
Farion, I.D. (2001), *Ukrainski prizvyshchevi nazvy Prykarpatskoi Lvivshchyny naprykintsy XVIII - pochatku XIX st. (z etymolohichnym slovnykom)* [Ukrainian Carpathian surnames of Prykarpattia Lviv region at the end of XVIII - early XIX centuries (with etymological dictionary)], Litopys, Lviv, Ukraine.
 17. Чучка П.П. Давньоруська особові імена і сучасні прізвища українців / П.П. Чучка // Давньоруська ономастична спадщина в східнослов'янських мовах / П.П. Чучка. – К.: Наук. думка, 1986. – С.133-139.

Chuchka, P.P. (1986), "Ancient Russian personal names and modern surnames of Ukrainians", in Chuchka, P.P. *Davnioruska onomastychna spadshchyna v skhidnoslovyanskykh movax*, Nauk. dumka, Kiev, pp. 133-139.

Цель. Комплексный анализ лексико-семантических и словообразовательно-структурных особенностей украинских фамилий северных районов Донецкой области, мотивированных суффиксальными именами, исследование структуры и семантики имен в антропоосновах, определение наиболее частотных суффиксов этих вариантов.

Методика. Выбор методов исследования обусловлен общей целью и конкретными задачами статьи. Осуществлены описание и систематизация языкового материала, применяемые при синхронном исследовании указанных элементов определенного периода, выяснена структурно-семантическая специфика фамилий.

Результаты. Результаты работы будут способствовать расширению и углублению антропонимических аспектов ономастической теории, так как они дополняют и конкретизируют историю формирования и развития современного антропонимикона северных районов Донецкой области.

Научная новизна заключается в том, что в ней впервые в украинском языкознании комплексно исследованы современные украинские фамилии северных районов Донецкой области, а именно: в научный оборот введен и проанализирован значительный объем не исследованного ранее антропонимического материала; предложено лексико-семантическую классификацию фамилий, мотивированных суффиксальными вариантами имен; установлено индивидуально-номинационные предпочтения, определены основные способы создания фамилий.

Практическая значимость полученных результатов проявляется в том, что они могут быть использованы в курсах по семантике и словообразованию современного украинского языка, исторической диалектологии, лингвогеографии, народоведению и при анализе межъязыковых контактов.

Ключевые слова: антропонимия, суффиксальный, имя, структурный анализ, фамилия.

Purpose. A comprehensive analysis of lexical-semantic and derivational and structural features of Ukrainian surnames of the northern Donetsk region, motivated by suffixal name, the structure and semantics of names in anthroponimic basis, the definition of the most frequent suffixes of these options.

Methods. The choice of research methods is due to the overall objective and specific objectives of the article. There has been carried out by the description and inventory and systematization of linguistic material used in the simultaneous study of these elements for the given period, making it possible to determine the structural and semantic specificity of names.

Results. The results will contribute to the expansion and deepening of anthroponimical onomastic aspects of the theory, as they complement and elaborate history of the formation and development of modern anthroponymicon of the northern Donetsk region.

Scientific novelty lies in the fact that there were first studied modern Ukrainian surnames of the northern Donetsk region in complex in the Ukrainian linguistics, namely there has been introduced material into science and there has been analysed a significant amount of previously unexplored anthroponimic, and there has been proposed a lexical-semantic classification of names, motivated by suffixal variants of names; there have been defined individual and nomination preferences and identified the main ways of creating surnames.

The practical significance of the results is revealed in the fact that they can be used in the course of semantics and word formation of the modern Ukrainian language, historical dialectology, linguistic geography, ethnology, and the analysis of interlanguage contacts.

Keywords: anthroponimics, suffixal, name, structural analysis, surname.

Рекомендовано до публікації канд. філол. наук
Войлошниковою В.Е. Дата надходження рукопису 04.12.2013 р.